

Absalon såsom ärkebiskop i Lund.

Af Biskop, Dr. theol. *Edv. Rodhe.*

En biskop i Lund har ofta sin väg over Getinge bro, en mil nordost om Lund, och lika ofta far han mot nordväst förbi Annelövs kyrka, i vars närhet Dysie bro, det nuvarande Dösjöbro, ligger. Dysie bro och Getinge bro, tankarna föras tillbaka till länge sedan svunna tider, med andra seder än våra, med andra förutsättningar och andra problem. Vid Dysie och Getinge kämpade Absalon och hans män, kung Valdemar och hans män mot de skånska bönderna. Minnet av Absalon såsom ärkebiskop i Lund är oupplösligen knutet samman med minnet av Absalon, vikingeättlingen, härföraren. Det är ingen tillfällighet, det fogar sig in i bilden av Absalons levnadslopp för övrigt.

Det fanns en tid en stark spänning mellan Absalon och skåningarna. Varpå berodde den? Frågan för djupt in i Absalons historia. Absalons företrädare ligger begravnen i Clairvaux vid sidan av den helige Bernhard. Efterträdaren, Andreas Sunesen, vilar, efter lidandesåren på Ifö, i Lunds domkyrka. Absalon vilar i Sorö, det av honom högt älskade. Han har gått till ro i den hembygd, som band honom livet igenom. Han upphörde aldrig att vara själländare. Utan tvekan kan man fastslå, att han även såsom ärkebiskop i Lund och även sedan han hade lämnat Roskilde Stiftet i andra händer, kände sig mera hemma på Själland än i Lund.

Hans rofasthet i Själlands jord kan näppeligen bortelimineras såsom en ovidkommande faktor, när det gäller att komma till rätta med Saxos berömda skildring av huru det tillgick, när Absalon i Lunds domkyrka år 1177 korades till ärkebiskop. Det är allt skäl att antaga att i Absalons vägran att mottaga ärkebiskopsstolen också ingick motvilja inför utsikten att behöva släppa Roskilde och Själland. Vägran hörde icke bara till ceremonielet. Men å andra sidan måste man ju fråga sig, vem Absalon skulle ha velat se på ärkestolen, om han själv icke skulle intaga den. Det är lättare att gissa sig till vem han icke ville ha, än vem han ville ha.

Den skånska resning som beredde Absalon så många bekymmer var endels framsprungen ur skånsk partikularism. Den började såsom opposition mot de åtgärder Absalon, ärkebiskopen och själländaren, hade vidtagit. Den övergick till en kamp också mot den statliga och borgerliga ordning som konungen företrädde. I den striden stodo Valdemar och Absalon sida vid sida. Det är icke Absalon, själländaren, vilken såsom sådan hade föga till övers för skånsk partikularism, utan Absalon, kyrkomannen och företrädaren av danska riksintressen, sådana dessa formade sig i Valdemars kungagärning, som tillsammans med Valdemar undertryckte den skånska resningen. Härnied beröres kanske det mest karaktäristiska för Absalon såsom ärkebiskop.

Det finnes historiker, som anse att vid valceremonien i Lunds domkyrka Valdemar på förhand hade överenskommit med Absalon om att genomdriva dennes val. Därmed må för-

hålla sig huru som helst, allt talar för att Valdemar ville ha Absalon till ärkebiskop, honom och ingen annan. Det finnes å andra sidan de som hålla för troligt att påven på förhand visste om, vem Eskil skulle kora till efterträdare, nämligen just Absalon, och att denna omständighet måste tagas med i beräkningen, när man har att bedöma den omstridda frågan om räckvidden av Eskils befogenhet vid valet av efterträdare. Frågan i sin helhet må lämnas å sido. Men det står utom allt tvivel att Absalons val var påven välbehagligt. Huru skall man annars rimligtvis förklara, att denne skulle ha gått med på anomalien, att Absalon såsom ärkebiskop fortfarande skulle få fungera såsom biskop i sitt gamla stift. Och det var en påve som visste vad han ville och som icke tvekade att genomdriva vad han ville.

Påven hette Alexander III. Han var en trogen förkämpe för de gregorianska kyrkoidealen. Det var dessa som invecklade honom i striderna med Fredrik Barbarossa och som föranledde honom att kanonisera Thomas Becket. Alexander III.s ynnest gentemot Absalon är en tydlig fingervisning om i vilken riktning vi ha att söka Absalons kyrkliga ideal. Han var på sitt sätt gregorian, och hans strävanden på det rent kyrkliga området lägga detta också i dagen, så vida man icke i beteckningen gregorian inlägger en oförsonlig oppositionsstämning mot statsmakten.

Av mynten från Lund ser man att Absalon hade rättighet att framför sig låta bära ett dubbelkors. Det dubbla korset betecknade primatet över Danmark och Sverige. Absalon var icke mannen, som nöjde sig med tomma symboler. I medvetande om kyrkans internationella ställning ingrep han resolut i det svenska kyrkolivet. Om han hade den fulla formella rätten på sin sida, när han klagade över att den svenska ärkebiskopen och hans suffraganer icke infunna sig till av lundaärkebiskopen sammankallade synoder, kan vara tvivelaktigt. Men han hade påven fullt på sin sida, när han förbjöd den svenska ärkebiskopen Petrus att till biskopar inviga trenne electi, vilka icke voro födda i lagligt äktenskap d. v. s. voro prästsöner. Detta ingripande var ett led i Absalons konsekventa kamp för genomförandet av det präster-

liga celibatet, en av Gregorius VII:s programpunkter. Den kampen förde han också inom lundastiftet, även om framgången icke alltid följde honom i spåren. Absalon var kanske den förste nordiske kyrkochef som på fullt allvar upptog denna svårlösta fråga.

Enhetlighet och disciplin ingick i Absalons kyrkliga program. Hans kamp mot de skånska bönderna gällde biskopstionen, ett kyrkligt krav således, och kyrkans rättigheter visste Absalon att hålla på, även med motstånd för ögonen. På ett möte i Lund 1187 stramades det åt med avseende på divergenserna i de liturgiska böckerna. Han vårdade sig vidare om klosterväsendet, vilket under hans tid fortfor att ha en blomstringsperiod.

När man läser Saxo, får man ringa inblick i Absalons kyrkliga gärning. Hos Saxo är det ensidigt härföraren, den danske patriotens som är tecknad, politikern och statsmannen. Han var sitt lands mest framskjutne politiske ledare vid sidan av och i samförstånd med konungen. Och som sagt, han var samtidigt sitt lands främste kyrkoman och hade såsom sådan ryggstöd i påven. Det är kanske icke så stor konst att vara ensidig, kanske icke heller så stor konst att vara harmonisk, när motsatserna äro svaga och förtunnade. Man kan stundom mäta en mans storhet efter de motsatser han förmår rymma inom sig. Det kyrkliga och det nationella, påve och konung, voro efter den tidens samfundsförhållanden och problemställningar ofta oförenliga storheter. Motsatsen dem emellan kunde sätta folk och riken i brand. Det skedde icke i det Danmark i vilket Absalon levde och där han på grund av sin personlighets resning intog den mest tänkbart framskjutna position. Han som sannerligen icke väjde för strid och som har gått till eftervärlden såsom vikingaättlingen, han var i ett väsentligt avseende, så paradoxalt det än kan låta, en fridens man, som skänkte sitt land fred, där andra länder måste umbära den, ty han hade styrka nog att hålla balansen mellan de bägge ideal som hade fångat honom, Danmarks nationella storhet och en stark kyrka under påvens internationella överhöghet. Han svek intetdera av dessa ideal. Påfrestningen blev stundom över hövan stark. I fråga om biskop Vilhelm av

Slesvig bröt Absalon mot den kanoniska rätten. Det gällde för honom att rädda det Danmark han varit med om att skapa. Efterräkningen för Absalons vidkommande blev överraskande liten. Hans personlighet och hans gärningar för övrigt vittnade om hans kyrkliga pålitlighet och avvärjde en kyrkostrid.

Ned genom tiderna har man kallat ärkebiskopsstolen i Lund för Eskils och Absalons. Det är rättvist att dessa namn förenade gå till eftervärlden. På det kyrkliga området byggde Absalon vidare på den grund Eskil hade lagt. Han fullföljde hans verk under en tid av nationell expansion, vilken lätt hade kunnat medföra bakslag i fråga om vad Eskil hade uträttat. Nu inträffade motsatsen, och därför måste Absalons namn fogas till Eskils. Starkare faller traditionens glans över Absalonsgestalten. Så lysande är den, men så ha också tiderna växlat, förhållanden, tankar och problemställningar, att den glansen möter oss nästan såsom ett sagoskimmer.